

Jämförelse mellan Hjalmar Söderbergs Doktor Glas och Knut Hamsuns Svält

Ujčić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:656295>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-05-18**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Petra Ujčić

**Jämförelse mellan Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas* och Knut
Hamsuns *Svält***

Examensarbete

Handledare:
dr. sc. Bodil Zalesky

Zagreb, juli 2020

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Teoretisk bakgrund.....	4
3. Knut Hamsuns <i>Svält</i>	5
4. Hjalmar Söderbergs <i>Doktor Glas</i>	7
5. Jämförelse mellan <i>Doktor Glas</i> och <i>Svält</i>	9
6. Slutsats.....	11
7. Sažetak.....	12
8. Abstract.....	12
9. Källförteckning.....	13

1. Inledning

Perioden mellan 1870 och 1905 präglades av stora förändringar i samhället runt om i världen. Innovationer, såsom telefon, radio, samt elektrifiering av spårbunden trafik, orsakade den snabba kommunikationsutvecklingen. Som ett resultat ökade medvetenheten om sociala orättvisor i Norden (Lindström, 2014: 4). En ny världssyn, påverkad av både vetenskapliga förändringar och nya filosofiska åsikter, ledde till brytningen med dittills dominerande romantisk filosofi. Det markerade också ett intresse för nya ämnen, så i litteraturen började fokus läggas på samtidens miljöer och människor (Akinvall Franke, 2004: 24). Litteraturen i Norden som skapades under den perioden underordnar sig begreppet ”det moderna genombrottet” och den kännetecknas av realism, eller som är fallet för 1900-talets nordiska roman, psykologisk realism kombinerad med modernistiska drag (Sjåvik, 2011: 465). Två kanoniserade nordiska författare som skapade vid den tiden och vars verk återspeglar det dåvarande samhället var Knut Hamsun och Hjalmar Söderberg.

Knut Hamsun (1859 – 1952) anses som en av den moderna psykologiska romanens banbrytare. Han beskrivs som ”the most significant novelist of the Scandinavian countries who almost singlehandedly created the modern psychological novel through the publication of 4 works that probe the human subconscious” (Sjåvik, 2011: 465). Ett av dessa arbeten är hans debutroman *Svält* (1890). På bokens baksida står det att ”ingen text från tiden, och ingen senare, liknar Hamsuns *Svält* – idag en lika omistlig klassiker som Kafkas romaner, Dostojevskijs *Brott och straff* eller Goethes *Unge Werther*” (Petersen, 2007). *Svält* tillhör Hamsuns tidiga modernistiska romaner. Den återspeglar författarens idéer om förnyelse av norsk litteratur. Han ansåg att litteratur borde uttrycka människans omedvetna andliga liv och visa komplexa personligheter, vilket först gick i uppfyllelse med *Svälts* huvudperson.

Hjalmar Söderberg (1869 – 1941) brukar ses som en typisk företrädare för den dekadenta och pessimistiska litteraturen karakteristisk för sekelskiftet. Den tredje av hans berättelser, *Doktor Glas* (1905), kännetecknas som hans stilistiskt främsta verk. Medan boken beskrivs som ”den bästa och mest fulländade av svenska romaner” (Olsson, 1987: 355) är följande skrivet om honom: ”ingen av sekelskiftesförfattarna omfattas ändå idag i Sverige med en sån kärlek på gränsen till kult av nya läsare som just Hjalmar Söderberg” (Hägg, 2004: 371). I *Doktor Glas* skildras den dåvarande verkligheten i Sverige så informationen vi får om denna tid kommer i stor del ifrån Söderberg. När romanen kom ut orsakade den en skandal eftersom den ifrågasatte

ämnena som rätten till abort, självmord, rätten att ta någons liv för att rädda ett annat, livets mening, kvinnors roller inom äktenskapet och deras rätt till sina egna kroppar.

I detta arbete utförs en analys av Knut Hamsuns *Svält* och Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas*. Syftet med denna analys är att påpeka deras viktigaste egenskaper och att visa hur tid och rum presenteras i böckerna. Tonvikten ligger på tillämpning av Michail Bachtins teori om kronotopen och Walter Benjamins flanörmotiv i romanerna så den första delen av arbetet ägnas åt en kort översikt över deras teorier. Den narratologiska analysen följs slutligen av en jämförelse mellan dessa verk. Bilden av Hamsuns Kristiania likaså Söderbergs Stockholm byggs på huvudpersonens planlösa vandringar genom staden och deras förståelse av världen representerar en radikal ny världssyn i slutet av 1800- och början av 1900-talet.

2. Teoretisk bakgrund

Kronotop (från grekiska *χρόνος* – tid och *τόπος* – rum) är en term vilken den ryske teoretikern Michail Bachtin införde i litterär forskning. Det är textens formellt-innehållsliga kategori som syftar på den spatial-temporal strukturen av berättelser och framställer verkets värld som ett element vilket i betydande grad är förbundet med den verkliga världen. Teorin innebär att tiden i litteraturen ”pressas samman och blir konstnärligt-åskådlig; också rummet intensifieras, dras in i tidens, subjektens och historiens rörelse” (Bachtin, 1991: 14). Kronotop är även nära besläktad med mellanpersonliga relationer i berättelser, karaktärsutveckling, förståelse av världen, kulturellt sammanhang osv. ”Kort sagt besvarar idén om kronotopen frågan varför litterära gestaltningar kan vara så sanna och drabbande, varför de ibland kommer till mig med verklighetens hela tyngd” (Östling, 2019: 4). Bachtin behandlar litterära kronotoper på olika sätt. Enligt den mest allmänna idén ser han kronotopen som ett genrespecifikt sätt att strukturera och förstå en text. Det andra sättet, eller det så kallade ”kronotopmotivet”, relateras till specifika situationer och förbinder händelser med platser där de äger rum. Det mest kända exemplet på kronotopmotiv är ”tröskelns kronotop” som kan vara en väldigt konkret, men också en abstrakt bild. Tröskeln associeras ”med vändpunktens moment i livet, med krisen, med ett beslut som förändrar livet” (Bachtin, 1991: 157).

“The street becomes a dwelling for the flaneur; he is as much at home among the facades of houses as a citizen is in his four walls. To him the shiny, enamelled signs of businesses are at least as good a wall ornament as an oil painting is to a bourgeois in his salon. The walls are the desk against which he presses his notebooks; news-stands are his libraries and the terraces of cafés are the balconies from which he looks down on his household after his work is done.” (Benjamin, 1983: 37)

Flanerande (från fransk *flânerie* – strosande) är ett filosofiskt-antropologiskt fenomen som relateras till Charles Baudelaires moderna världssyn och som fick sin nuvarande form på 1900-talet när Walter Benjamin gjorde det till föremål för vetenskapligt intresse. I Sverige utvecklades flanörromanen vid slutet av 1800-talet när landet fick ett ekonomiskt uppsving (Eng, 2009:16). Benjamin beskrev flanören som en väsentlig figur och iakttagare av den moderna staden. Medan flanören planlöst vandrar omkring i staden observerar han samtidigt det offentliga rummet och upplever ofta världen ur ett kritiskt perspektiv. Genom att delta i aktiviteter och interaktioner är flanören nära förbunden med staden. På grund av det har flanören en nyckelroll i porträttering och förståelse av samhällslivet. Enligt Benjamin (1983: 54) upplevde flanören sitt slut i mötet med konsumentkapitalismens triumf.

3. Knut Hamsuns *Svält*

Svält är Hamsuns debutroman som består av självbiografiska element från den tid då författaren kom till Kristiania och tvingades arbeta hårt och svälta eftersom hans litterära talang ännu inte hade blivit upptäckt. Historien berättas av en extra- och homodiegetisk respektive en autodiegetisk berättare och således ligger tonvikten i romanen på händelsebeskrivningar ur huvudpersonens perspektiv, det vill säga all information kommer till oss läsare genom mentalt arbete av det namnlösa ”jaget”. Fokaliseringen är intern och fixerad. Därför är verklighetsbilden i hög grad subjektiv. Redan den första meningen anger tids- och rumskoordinater som drar oss in i den fiktiva världen: ”Det var på den tiden jag gick omkring och svält i Kristiania, denna förunderliga stad, som ingen lämnar utan att ha fått märken av den.” (Hamsun, 2007: 9) Men bilden av Kristiania som framträder i verket är riktigt realistisk: ”Finns något ”förunderligt” över staden så är det i så fall dess antineurotiska, närmast öververkliga, Lynchlika vanlighet” (Petersen, 2007: 221). Händelseförloppet visas som en serie analepser och eftersom berättelsen är retrospektiv finns det ingen skillnad mellan intrig och fabel.

Handlingen utspelar sig mestadels på Kristianias gator och den innehåller många lokalangivelser såväl som beskrivningar av verkliga platser. Detta är bland annat ett utmärkande drag för en flanörroman. Vissa platser berättaren nämner är till exempel: Pilestrædet, Stortorvet, Karl Johans gate, Kirkegaten, Møllergaten, Bernt Ankers gate osv. Under sina vandringar genom staden informerar oss berättarjag om vilken tid det är genom att titta på Vor Frelzers tornklocka, Rådhusets klocka eller genom att kika i skyltfönster. Även om huvudkaraktären inte gör något speciellt, utan rör sig bara som ett spöke från en plats till en annan, är tiden oerhört viktig för honom så läsaren är ofta underrättad om den. Det är just huvudkaraktärens tankar och minne som kopplar ihop tid och rum som en helhet. Minne, men ännu mer glömska av händelser som hänt tidigare, bidrar till en realistisk och vardaglig stämning. Det gör på sätt och vis även fakta att året då händelserna ägt rum definieras inte. Berättelsen drivs först och främst framåt av huvudkaraktärens planlösa vandringar genom det offentliga rummet.

Alla personer utom Svältgestalten är ytterst ytlig definierade. Karakterisering är indirekt så vi lär känna bokens personer genom deras handlingar, men alla människor hjälten möter är bara staffagefigurer som har tillfälliga roller i hans liv. Några av de namnlösa personerna med en sekundär betydelse i romanen är ”en gammal halt gubbe, ”en pojke som lekte med pappersremsorna”, ”en kakgumma vid Elefantapoteket”, ”Morbror”, hyresvärdinnorna, polisen osv. Dessa personer fyller funktionen av element som huvudgestalten rör sig mellan för att uppnå en viss interaktion med omvärlden. Just huvudkaraktärens avskiljning från staffagefigurerna gör det möjligt att djupare förstå hans inre värld, således används staden och dess invånare för att förklara hans främlingskap: ”Men jaget i Svält ger också uttryck för en slags konstnärlig alienation när han hävdar sig vara främmande ’överallt’. Genom sin hunger och sitt skrivande fungerar han som en representation av den kulturella bilden av en konstnär som outsider eller alienerat geni [...]” (Skagert, 2015: 25). Huvudkaraktärens enda inkomstkälla är artiklar som sällan accepteras för publicering i tidningen: ”Att bli publicerad, antagen, blir symbolen för att upptas i den civiliserande ordning han ser och som han står utanför” (Petersen, 2007: 222).

Svältens hjälte är inte en typisk flanör. Levnadsförhållanden tvingar honom att tillbringa tid utomhus. Det första vi får veta om honom är att han lever i samhällets marginaler. I början av romanen beskriver han sitt torftiga rum: ”Detta tomma rum, vars golv gungade upp och ner för varje steg jag tog över det, var som en gisten hemsk likkista. Det fanns inget ordentligt lås på

dörren och ingen kamin i rummet. Jag brukade ligga på mina strumpor på nätterna för att få dem att torka lite till morgonen” (Hamsun 2007: 10). Men det som beskriver huvudpersonen kanske bäst är när han skvätter ner byxknäna med lite vatten för att få dem att se lite nyare ut. Han försöker med all sin kraft att inte vissa hur fattig han egentligen är: ”I Svält råder en politisk-psykologisk konflikt [...] Att inte framstå som utblottad verkar viktigare för hjälten än att överleva” (Petersen, 2007: 228). När han blir husvill och börjar leva på gator, träffar han många människor från samhällets marginaler: prostituerade kvinnor, svältande barn och gamlingar som tigger mat, låginkomstfamiljer osv. Han försöker hjälpa dem även om han själv inte har något att äta. Hans ära är i konstant konflikt med den svältande kroppens behov. Svält, livet på parkbänkar, flanerande i regnet och sovande under bar himmel utgör en del av bilden av Kristiania som orsakade huvudkaraktärens psykiska labilitet. Genom inre monologer närmar oss sanningen om dåvarande hårda liv. *Svält* slutar när karaktären går ombord. I det ögonblicket förändras han så boken representerar på så vis karaktärens utveckling, kris, tröskelns kronotop.

4. Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas*

Doktor Glas beskrivs ofta som ett typexempel på en flanörroman. Romanens centralgestalt är en storstadsmänniska, doktor Tyko Gabriel Glas, vars vandringar genom Stockholm driver tiden i boken framåt. Läkare var vanliga roller i böcker vid sekelskiftet vilka användes som ett redskap för att avslöja det som skedde i samhället (Eng, 2009: 15). Romanen framförs i dagboksform och därför berättas händelserna i en kronologisk ordning, men den viktigaste handlinglinjen avbryts ofta av huvudpersonens minnen från barndomen och hans attityder till händelser i sin närmaste omgivning. Fokaliseringen är intern och fixerad. Berättare är en autodiegetisk figur av en intelligent missnöjd man vars tankar återspeglar bilden av dåtidens Stockholm. Han är en passiv åskådare till livet som observerar både världen och sig själv från ett kritiskt perspektiv och sällan hittar något han gillar i ett samhälle som terroriserar kvinnor och ser elände som det enda tecknet på att man lever rätt (Eagleton, 2002: 2). Pessimistisk livshållning, dekadens och alienation som sekelskiftets igenkännliga drag är element som påverkar romanens stämning starkt. Stilen i *Doktor Glas* karakteriseras av allvar och klara samt skarpa meningar vilket förbinds med Söderbergs journalistiska träning (Hägg, 2004: 375).

Händelserna i boken utspelas mellan den 12 juni och den 7 oktober ett obestämt år, men perioden i tid mellan dagboksteckningarna är oregelbunden. I början av romanen möter vi doktorn på hans dagliga aftonpromenad och får omedelbart insikt om hans inre värld. Men ett ständigt fokus på hans medvetenhetsström skapar inte en känsla av desorientering. Huvudkaraktären ser ibland på sin klocka och organiserar sina tankar om hur mycket tid som gått: ”Klockan är halv åtta; solen har nyss gått ned. Hon var en kvart över fyra då jag gick ut. Tre timmar alltså... Tre timmar och några minuter” (Söderberg, 1992: 131). Men det som förbinder rum och tid samt huvudkaraktären till en helhet är framför allt hans beskrivningar av årstidsförändringar och väderförhållanden under dagen. Dessutom är Söderberg beskriven som en ”mästare i att utnyttja vädrets och årstidernas symboliska möjligheter” (Hägg, 2004: 374) i vars böckers landskap återspeglas personers själstillstånd och vice versa. Vid romanens slut, efter att Glas mördat prästen, skriver han i sin dagbok: ”Regn och regn... Och det regnar inte vatten, utan smuts. Atmosfären är inte grå längre, den är brun. Och när regnet ibland saktar på en stund, ljusnar den till smutsigt gult” (Söderberg, 1992: 144). Stockholm representerar en urban kronotop. Några av verkliga platser där händelserna äger rum är Drottninggatan, Kungsträdgården, Gustav Adolfs torg, Vasabron, Skeppsholmen, Jakobs kyrka osv.

Genom doktors tankevärld får vi en inblick i hans bakgrund. Han minns sin barndom med familjen, särskilt sin far som ofta gav honom stryk. Han beskriver sin far som en rik man som slösade bort sin rikedom och framkallade familjens förfall. Nu är Glas ensamstående och tillhör den högre sociala gruppen som tillbringar sin fritid ute i staden. Varje dag sitter han på kafés terrasser med sina vänner, dricker och leder filosofiska samtal eller ögnar igenom sina tidningar. Under sina promenader iakttar han folks beteende och träffar en mängd bekanta. Hans aktioner är fulla av motsägelser. Han vägrar att göra en abort och hänvisar till sin plikt han själv inte tror på. Medan han verkar följa en respektabel bild av sitt yrke från utsidan samtidigt som han är skeptisk mot samhällets regler. Han menar att: ”Lagen är löjlig, kort sagt, och ingen anständig människa låter sitt handlingssätt bestämmas av den” (Söderberg, 1992: 103). Glas är ”en romantisk idealist” (Akinvall Franke, 2004: 133) som längtar efter en äkta gärning vilken skulle ge hans liv någon mening (Eagleton, 2002: 2). När han får möjlighet att ”rädda” Helga, den unga frun till pastor Gregorius, som inte längre står ut med intimitet med sin make, bestämmer han sig för att detta kommer att bli hans stora gärning, men efter att han giftmördat Gregorius, visar det sig att det inte är så.

Det är just Helga och pastor Gregorius som är efter doktor Glas de näst viktigaste figurerna i romanen. De presenteras som två motpoler vars äktenskap återspeglar en massa problem av samhället vid sekelskiftet. Söderberg framställer ett patriarkalt system i vilket kvinnor har en underordnad ställning och ingen rätt till sina egna kroppar inom äktenskapet. Detta uttrycks bäst genom religionskritik. Religion presenteras som ett av de elementen som orsakar kvinnors passivitet. Helga säger till Glas: ”Man hade ju lärt mig att tro, att Guds vilja alltid var det, som allra mest bjöd vår egen vilja emot” (Söderberg, 1992: 45). Lindström (2004) hävdar att det var en svensk suffragett, Ellen Key, som påverkade Söderbergs feministiska idéer och skrivande. Dessutom ser man många speglingar av Söderbergs eget liv i *Doktor Glas* (Akinvall Franke, 2004:35). Genom doktors tankar uttryckts en mängd nya åsikter om olika samhällseliga företeelser, men det som var kanske mest skandalös var bokens nyckelscen, pastorns förgiftning i dagsljus på Stockholms terrass. Hur upprörande *Doktor Glas* måste ha varit för dåvarande samhälle belyser fakta att vissa av dessa ämnen, som aborträtten och könsojämlikhet, är fortfarande högaktuella ämnen, även mer än 100 år efter bokens publicering.

5. Jämförelse mellan *Doktor Glas* och *Svält*

Doktor Glas och *Svält* är flanörromanerna som beskriver en värld som byggs på verkliga rumsliga relationer, men de porträtterar livet i Stockholm respektive Kristiania var och en på sitt eget sätt. Både för Söderbergs roman i form av dagbok och för ett slag av Hamsuns fiktiv självbiografiska roman verkar autodiegetisk berättande samt intern fixerad fokaliseringen som logiska val. Huvudkaraktärerna framställs först och främst genom deras inre monologer. Det som betonas i verken är deras åsikter, idéer, nämligen inre värld. Därför är karaktärers fysiska beskrivningar element av sekundär betydelse. Glas beskriver sig sådär: ”I min första ungdom led jag mycket av att jag icke var vacker, och i mitt brinnande begär efter att vara vacker tyckte jag mig vara ett vidunder av fulhet. Nu vet jag ju att jag ser ut ungefär som folket är mest. Det gör mig just inte heller glad. Jag tycker inte särdeles mycket om mig själv, varken skalet eller innanmätet. Men jag ville inte vara någon annan” (Söderberg, 1992: 76). Å andra sidan står utseende av det namnlösa jaget i *Svält* alltid i förbindelse med hans nuvarande läge: ”Vad var det för fel med mitt ansikte? Hade jag verkligen börjat dö? Jag kände med handen längs kinderna: mager, naturligtvis var jag mager. Kinderna var som två skålar med botten inåt...” (Hamsun, 2007: 100). Dessutom får vi veta mycket om doktors barndom och ungdomstid,

men Hamsuns namnlösa jag behåller sin anonymitet. Vi får veta att han är en främling i Kristiania eftersom en man i parken märker det på grund av hans tonfall. Henrik Petersen (2007: 230) anser att såväl jagets namnlöshet som Hamsuns önskade anonymitet kring bokens utgivning sätter identitetsfrågor på spel.

Skillnaden mellan dessa verk ses också i framställningen av staffagefigurer. Karaktärerna i *Doktor Glas* har deras egna personligheter och de är alla porträtterade genom doktors tankevärld. Huvudhändelsen är direkt relaterad till Helga och pastorn, men tonvikten fortfarande ligger på Glas' tankar, precis som är fallet med *Svält*. Ändå har staffagefigurer i *Svält* inte sina egna liv. Svältsgestaltens upplevelser och få dialoger han har med andra personer intensifierar bara hans främlingskap och uttrycker hans konstnärliga personlighet. Medan doktor Glas observerar samhällliga problem från sin stabila position i samhälle och har en negativ inställning till allt som händer omkring honom är Hamsuns huvudkaraktär mer inriktad till sig själv och kritiken av samhällsproblematik uttrycks inte så direkt. Hans mentala tillstånd förändras ideligen från en djup melankoli till en extas i form av inspiration. Likaså är det tveksamt i vilken grad är han egentligen trovärdig som berättare och hur relevanta är hans utsagor när allt han gör drivs av hunger. Bägge berättare är alldeles subjektiva. Det är också svårt ibland att skilja på verkligheten och huvudkaraktärernas drömmar i dessa romaner. Båda karaktärerna är exceptionella individer: Glas med sina motsättningar till den konservativa världssyn och *Svälts* utvecklande konstnär med sina radikala idéer och ämnen som inte intresserar någon annan än honom.

Båda flanörerna har inte ett specifikt mål på deras promenader. Det verkar som vissa osynliga krafter förutbestämmer deras rörelse. Genom platsförändringen och det flanörerna ser skapas en känsla av tidens gång. Medan Glas iakttar förbipasserande från någon av Stockholms terrasser och assimilerar sig med andra människor, sticker karaktären i *Svält* av från mängden. Han fäster uppmärksamhet på sig själv genom att praktisera ett slags situationism, han: ”leker med slumpen, ljuger utan att han vinner på det själv, förbittras över när lyssnaren associerar alltför vanemässigt, provocerar folk på gatan, provocerar sig själv...” (Petersen, 2007: 229). Glas är å andra sida väldigt passiv ändå tills bokens klimax när han dödar prästen. Skillnaden märks också i böckernas stämning. *Doktor Glas* tematiserar djupa tankar om moral, livet, död, kärlek, meningslöshet och framställer en värld full av pessimism, medan ”Hamsuns viktigaste stilmedel i debutromanen är trots allt leken och humorn” (Petersen, 2007: 228).

6. Slutsats

Doktor Glas och *Svält* är två romaner som bevisar att flanörstrend upplevde en stark expansion i litteraturen i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Kronotopen som den strukturella principen som karaktärstypen härrör från förutbestämmer verkets bild. På grund av att dessa verk representerar stadens kronotop ligger tonvikten på huvudkaraktärernas flanerande genom städerna och beskrivningar av de verkliga platserna. Dessutom presenteras tid och rum som väsentliga och klart synliga kategorier. Tonvikten på karaktärernas individualitet och användningen av inre monologer står i kontrast till massan som omger dem. Detta, tillsammans med placeringen av händelserna i Stockholm respektive Kristianias miljö och ett val av aktuella ämnen möjliggjorde en slags samhällskritik. Som sådana är romanerna tidens tecken som visar hur kraftfull litteratur faktiskt är i att återspegla mekanismer den riktiga världen fungerar enligt. De visar hur samhället och litteraturen flätas samman. Flanörsmotiv som en länk mellan dessa två kategorier är det mest lämpliga elementet för att skildra det moderna samhället. Förutom att en flanör iakttar allt som händer omkring honom förnekar han världen med sin starka individualitet. Som ett resultat har flanörromanerna ofta många gemensamma drag, bland annat exakt förklarade lokalangivelser, tidens stora betydelse, en autodiegetisk berättare, en intern fokalisering och en eftertrycklig psykologisk karakterisering. Med sina radikala ämnen, det innovativa stilgreppet, porträttering av de komplexa individerna, såväl som en rudimentär medvetandeström, har Söderberg och Hamsun inte bara haft ett stort inflytande på många generationer av konstnärer, utan har de också haft en stor betydelse för kulturlivet i Sverige och Norge i allmänhet. *Doktor Glas* och *Svält* uppskattas inte mindre idag. Dessa verk är inte föråldrade eftersom de handlar om det ämnet som alltid är intressant, om det som är gömt i människan. På grund av att Stockholm och Kristiania presenteras på så trovärdigt sätt, får de deras egna liv, inte mindre än karaktärerna och därför kan vi kanske känna att de inte är mindre verkliga än världen vi lever i.

7. Sažetak

Usporedba romana *Doktor Glas* Hjalmara Söderberga i *Glad* Knuta Hamsuna

U ovom radu analiziraju se i uspoređuju romani *Doktor Glas* Hjalmara Söderberga te *Glad* Knuta Hamsuna pri čemu se naglasak stavlja na primjenu motiva kronotopa i flâneura u navedenim djelima. Kronotop je pojam koji je u književnost uveo Mihail Bahtin, a odnosi se na prostorno-vremensku povezanost pripovjednog teksta. Flâneur je pojam koji predstavlja dokonog šetača gradskih prostora, a koji je zahvaljujući Walteru Benjaminu pronašao svoju primjenu u teoriji književnosti. Društvene promjene na prijelazu stoljeća odrazile su se na stanje u književnosti pa se u to vrijeme javlja tendencija upotrebe flanerizma. Ova djela, iako po mnogočemu različita, sadržavaju i sličnosti koje se u prvom planu iskazuju u važnosti prostorno-vremenske određenosti teksta, glavnog lika kao flâneura, autodijegetskog pripovjedača, unutarnje fiksne fokalizacije, izbora radikalnih tema i s time blisko povezane društvene kritike, ali i inovativnosti zbog koje su ovi autori ostavili neizbrisiv trag u književnosti, kao i kulturnom životu općenito.

8. Abstract

A comparison of *Doctor Glas* by Hjalmar Söderberg and *Hunger* by Knut Hamsun

This paper analyses and compares novels *Doctor Glas* by Hjalmar Söderberg and *Hunger* by Knut Hamsun emphasising the application of chronotope and flâneur motifs in these works. Chronotope is a term introduced into literature by Mikhail Bakhtin, which refers to the spatial-temporal connection of the narrative text. Flâneur is a term that represents the aimless city walker, and who, thanks to Walter Benjamin, found his application in the literary theory. Social changes at the turn of the century reflected on the literature and at that time the tendency to use flânerie began. These works, although in many ways different, contain similarities that are at the forefront expressed in the importance of the spatial-time specificity of the text, the main character as flâneur, autodigetic narrator, internal fixed focalization, radical themes and closely related social criticism but also innovations that have left an indelible mark on literature as well as cultural life in general.

9. Källförteckning

Primärlitteratur

Hamsun, Knut (2007) *Svält*. Sundbyberg: Skri, översättning & efterord: Henrik Petersen

Söderberg, Hjalmar (1992) *Doktor Glas*. Stockholm: Bonniers/Norbok

Sekundärlitteratur

Akinvall Franke, Eva (2004) *Eko av Glas: Läsning genom ett sekel av Hjalmar Söderbergs verk Doktor Glas: En receptionestetiskt orienterad studie* (Magisteruppsats)

Bachtin, Michail (1991) *Det dialogiska ordet*. 2. uppl. övers. Johan Öberg. Gråbo: Anthropos,

Benjamin, Walter (1983) *Charles Baudelaire: A Lyric Poet in the Era of High Capitalism*, övers. Harry Zohn. London: Verso Books

Eagleton, Terry (2002) *Doctor Glas: haunting reflections*. London: The Harvill Press

Eng, Ann-Christine (2009) *Flanörromanen vid sekel- och millennieskifte*, Karlstad Universitet, Avdelningen för humaniora och genusvetenskap

Hägg, Göran (2004) *Den svenska litteraturhistorien*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Lindström, Karsten (2014) *Hjalmar Söderberg och romanen Doktor Glas – i samtidens genuspolitiska diskussioner* (Kandidatuppsats). Södertörns högskola, Institutionen för Kultur och lärande

Olsson, Bernt; Algulin, Ingemar (1987) *Litteraturens historia i Sverige*. Stockholm: Norstedt

Petersen, Henrik (2007) "Efterord" (sid. 217–241), i: K. Hamsun, *Svält*. Sundbyberg: Skri

Sjåvik, Jan (2011) "Northern Europe", i: *The Encyclopedia of the novel*, redigerad av Peter Melville Logan. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell

Skagert, Christina (2015) *Tröskeltid: Kroppslighet, främmandeskap och identitet i graviditetsskildringar i samtida svensk prosa* (Examensarbete för magisterexamen). Lunds universitet

Östling, Marie (2019) *Mellanlandets kronotop: Liminala läsningar i fantasy för barn och unga* (Dissertation). Umeå universitetet, Institutionen för kultur- och medievvetenskaper